

**RETROSPEKTIVNÍ
KONVERZE
KATALOGŮ**

I
OBEČNÉ OTÁZKY
& SVĚT

PhDr. Bohdana Stoklasová

námìstkynì øeditele pro knihovnické procesy

Národní knihovna ÈR

Klementinum 190, 110 01 Praha 1

tel.:21 663 293

fax 21 663 301

e-mail: bohdana.stoklasova@nkp.cz

URL: <http://www.nkp.cz>

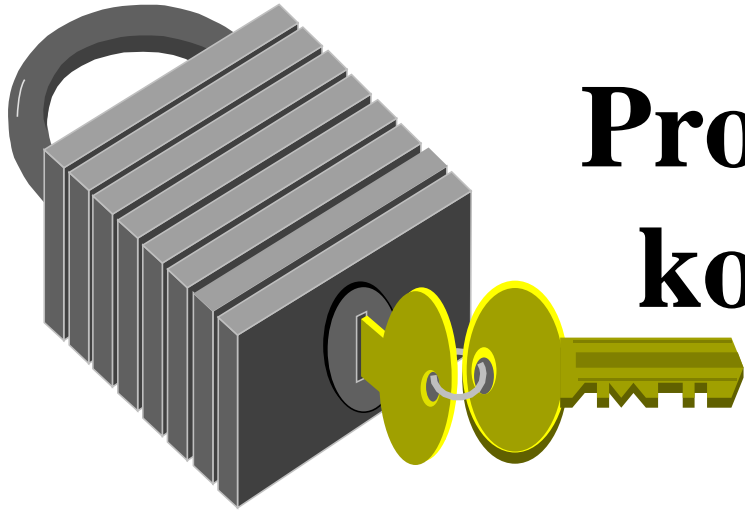
Co je retrospektivní konverze?

Retrospektivní konverze je převod existujících bibliografických záznamů dříve vydaných dokumentů z “klasické” (lístkové nebo svazkové) podoby do strojem čitelné podoby v souladu s předem stanovenou metodikou a standardy.

Co není retrospektivní konverze?

Retrospektivní konverze není zcela nová katalogizace dříve vydaných dokumentů nebo rekatalogizace.

(Částečná rekatalogizace je nikdy nutnou a/nebo u• iteěnou součástí retrospektivní konverze - změna záhlaví, sjednocování a/nebo úprava určitých údajů podle nových pravidel, manipulace se záznamy vícesvazkových děl - spojování/rozdělování atd.)

Proč je retrospektivní konverze důležitá?

**Katalogy jsou klíčem k fondům
knihoven.**

**Převod katalogů do elektronické
podoby je předpokladem otevření
katalogů (=fondů) místním i vzdáleným
uživatelům.**

Co by mило být cílem retrospektivní konverze?

**Vytvořit elektronický “obraz”
existujícího lístkového/svazkového
katalogu. Zajistit převod z jednoho
formátu do druhého pokud možno
rychle a levně.**

**Co by nemìlo být cílem
retrospektivní konverze?**

**Duplikovat práci døívìjších
katalogizátorù.**

Cíle retrospektivní konverze

institucionální hledisko

- **Vytvořit bázi dat pro lokální automatizovaný systém**
- **Zlepšit služby uivatelùm (pøedevším automatizace výpùjèního systému)**
- **Zlepšit interní knihovnické procesy (lepší dostupnost záznamù všude v instituci, ukonèení øazení lístkù atp.)**
- **Mít možnost generování rùzných výstupù**
- **Vytvořit jediný integrovaný soubor a eliminovat správu a údržbu nìkolika katalogù**
- **Mít možnost flexibilnì reagovat na technické zmìny**
- **Maximálnì zhodnotit investice do automatizace knihovny (HW, SW)**
- **Zajistit ochranu dat**

Cíle retrospektivní konverze

regionální, národní a mezinárodní hledisko

- **Vytvořit souborný katalog**
- **Sdílet bibliografické záznamy**
- **Sdílet fondy prostřednictvím MVS (MMVS)**
- **Spolupracovat při tvorbě fondů s ohledem na možnost jejich sdílení**
- **Vytvořit národní bázi dat a připít k univerzální bibliografické kontrole.**

Co je tøeba vidìt pøed zahájením retrospektivní konverze?

**Pøed zahájením retrospektivní
konverze je tøeba si uvìdomit • e **F****

Retrospektivní konverze

- je drahá
- je personální, časová a organizační náročná
- vyžaduje dobrou znalost standardů
- nekončí převedením bibliografických záznamů do strukturované databázové podoby -- nutnost dodatečných prací a úprav (authority)

**Co je třeba ještě znát před
zahájením retrospektivní
konverze?**

**Před zahájením retrospektivní
konverze je třeba znát a znát **F****

- **Existující metody a možnosti zajištění retrospektivní konverze v návaznosti na**
- **charakter katalogu určeného k retrospektivní konverzi**
- **národní i mezinárodní kontext**

Metody

- 1. Ruční přepis lístků + různé metody strukturování** (výsledek je velmi podobný původním záznamům)
- 2. Využití existujících záznamů z dostupnýchází dat externích institucí nebo CD-ROM** (výsledek se liší od původních záznamů, může být + i -, otázka dodatečných prací a úprav záznamů)
- 3. OCR/ICR** výsledkem může být “obrazový” katalog v elektronické podobě identický s originálním katalogem, obohacený o selekci údaje nebo strukturované (upravené) záznamy
- 4. Kombinace 1,2,3**

Organizaèní a personální zajištìní

- 1. Externí dodavatel**
- 2. Vlastními silami**
- 3. Kombinace 1. a 2.**

Externí dodavatel

+

- minimální zátěž pro pracovníky knihovny
- zkušenosti
- technické vybavení
- předem známá cena i termín dokončení

-

- vyšší náklady
- nemožnost zohlednění změn finanční situace
- nutná kontrola, dodatečné úpravy
- katalog nikdy musí opustit knihovnu

Vlastními silami

-

- velká zátěž pro pracovníky knihovny
- nutnost získat zkušenosti
- nutnost zakoupit technické vybavení (pro některé technologie nereálné a/nebo nerentabilní)
- obtížné předem odhadnout cenu a termín dokončení

+

- nižší náklady
- méně kontrol a dodatečných úprav
- katalog nemusí opustit knihovnu
- možnost operativně reagovat na finanční možnosti/limity

Externí dodavatelé

**OCLC, SAZTEC, UTLAS,
JOUVE, COMDAT aj.**

OCLC

- **největší světový dodavatel, celkem - retrospektivní konverze ca 50.000.000 záznamů** (většinou USA, ale též mezinárodní působení)
- **velké projekty: Harvard University (5.000.000), University of Oxford (1.800.000), dále velké projekty v USA + Belgie, Kanada, Dánsko, Anglie, Finsko, Francie, Francie, Německo, Øecko, Hong Kong, Irsko, Itálie, Japonsko, ..., Skotsko, Španělsko...**

OCCLC - metody I

- **RETROCON** - využití existujících záznamů (především WorldCat), externí dodavatel “na klíč”, minimální nároky na zadavatele, relativně nízká cena, holdings se ukládají do WorldCat - vhodné pro katalogy s velkým počtem titulů ve WorldCat, jinak zvýšení ceny - nutnost kombinace s
- **Conversion Keying** - tvorba nových záznamů podle katalogizačních lístků, externí dodavatel “na klíč”, vhodné pro speciální nebo unikátní katalogy (nízký počet titulů ve WorldCat), neukládají se holdings do WorldCat

OCLC - metody II

- **MICROCON*PRO** - nízká cena, dávkový režim, externí dodavatel “na klíč” - přepracování selekcí klíčů a lokální informace ze zdrojových dokumentů, pak proběhne porovnání se záznamy ve WorldCat a jejich spojení s lokálními daty, holdings se ukládají do WorldCat
- **MICROCON** - velmi nízká cena, dávkový režim, zapojení pracovníků zadavatele - přepracování selekcí klíčů a lokální informace ze zdrojových dokumentů, pak proběhne porovnání se záznamy ve WorldCat a jejich spojení s lokálními daty, holdings se ukládají do WorldCat

OCLC - metody III

- **Online Retrospective Conversion** - pouze pro členy OCLC, online využití existujících záznamů (WorldCat), relativně nízká cena, zapojení pracovníků knihovny, holdings se ukládají do WorldCat
- **FULLMARC** - relativně nízká cena, dávkový režim, náhrada minimálních záznamů ve formátu MARC vytvořených v zadavatelské instituci úplnými záznamy ve formátu MARC z báze WorldCat, holdings se ukládají do WorldCat
- **TAPECON** - relativně nízká cena, dávkový režim, náhrada minimálních záznamů ve formátu non-MARC vytvořených v zadavatelské instituci úplnými záznamy ve formátu MARC z báze WorldCat, holdings se ukládají do WorldCat

SAZTEC

- **základna ve Skotsku, mezinárodní působení**
- **velké projekty: British Library (5.000.000 záznamů), Bibliothèque Nationale v Paříži (2.000.000 záznamů), Staatsbibliothek v Berlíně (4.000.000 záznamů), Deutsche Bibliothek (500.000 záznamů)**

SAZTEC - metody

- **TAG AND KEY - stejní metoda** (označení a přepis) tvorba nových záznamů podle katalogizačních lístků, externí dodavatel “na klíč”, přidělení tagů MARC, pak přepis, 2x, porovnání, vysoká kvalita, vysoká cena, vhodné tam, kde je třeba rychle provést retrospektivní konverzi velkého objemu záznamů a existuje dostatečný kapitál (= případ Anglie, Francie, Německo), případně kde je požadavek na zachování kontinuity s národními standardy (Francie, Německo)
- **Přejímání záznamů** - téměř často využíváno
- **Skenování, OCR, ICR** - experimenty v poslední době

Lokální podmínky

**Před zahájením retrospektivní
konverze je třeba na podkladě obecných
znalostí zhodnotit lokální situaci,
potřeby a možnosti **F****

Kvalita katalogu

s ohledem na popisné i soupisné údaje (jmenné i věcné)

- 1. Vysoká**
- 2. Průměrná**
- 3. Nízká**

Pokrytí katalogu

- 1. Jazyk, písmo**
- 2. Geografické pokrytí**
- 3. Èasový úsek**

Národní bibliografie

- 1. Ve strojem èitelné podobì**
- 2. Tištìná - vysoká kvalita, dlouhé èasové pokrytí**
- 3. Tištìná - vysoká kvalita, krátké èasové pokrytí**
- 4. Tištìná - nízká kvalita, dlouhé èasové pokrytí**
- 5. Tištìná - nízká kvalita, krátké èasové pokrytí**
- 6. Kombinace 1-5**
- 7. Neexistuje**

Zdroje pracovních sil

- 1. Nedostatek**
- 2. Dostatek**
- 3. Pøebytek**

Finanění zabezpečení retrospektivní konverze - dostupnost

- 1. Okamžitě a najednou je dostupný celý potřebný objem finančních prostředků**
- 2. Potřebný objem finančních prostředků je zajištěn, ale bude dostupný v budoucnosti a/nebo po částech**
- 3. Potřebný objem finančních prostředků není zajištěn, ale je poskytnut pro blízkou/vzdálenou budoucnost**
- 4. Potřebný objem finančních prostředků není dostupný a v blízké budoucnosti není reálná naděje na jeho získání**

Finanèní zabezpeèení: struktura a limity

- 1. Pøedem nejsou dány • ádné limity a podmínky**
- 2. Je snadné získat prostředky (granty) na HW a SW, ale je obtí• né získat prostředky na lidské zdroje**
- 3. Je snadné získat prostředky na lidské zdroje (nebo je mo• né je uvolnit v knihovni), ale je obtí• né získat prostředky na HW a SW**

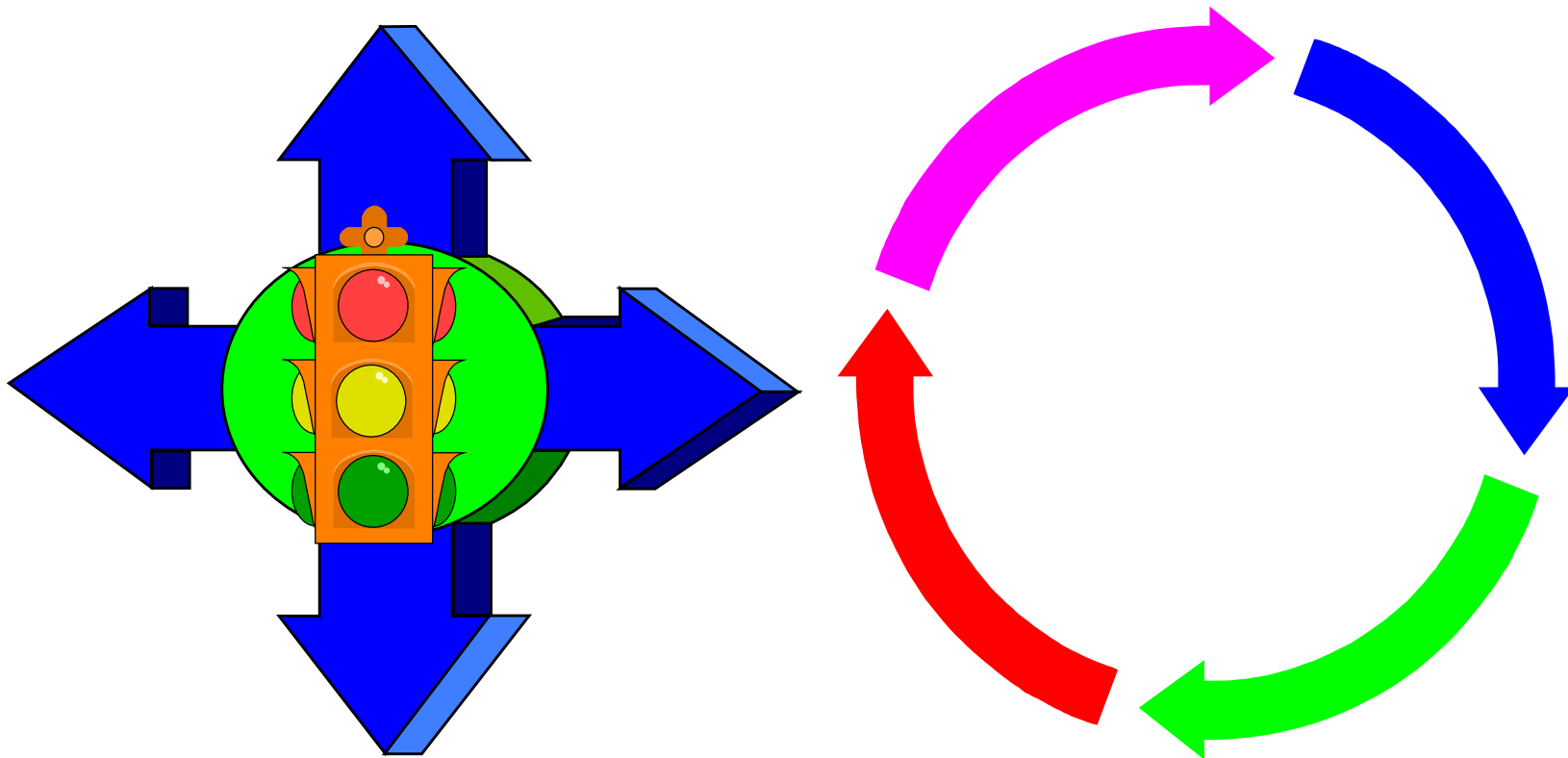

Standardy

- **Obtížné rozhodování o zásadních změnách**
- **Nejsou-li jasné standardy - komplikace retrospektivní konverze, nejistý výsledek, riziko nutných změn v budoucnosti (u velkých objemů dat - problém)**

Mezinárodní kontext

køi• ovatka nebo kruhový objezd ???

ÈR- schválené standardy (1994)

- **Výmìnným formátem pro souborný katalog CASLIN je UNIMARC**
- **Závaznými pravidly pro souborný katalog CASLIN jsou AACR2R**
- **Pro souborný katalog CASLIN jsou závazná doporuèení ISBD**
- **Pro souborný katalog CASLIN jsou závazné vybrané znaky MDT**
- **NK - MDT-MRF, LCSH (1999)**

Obecné úvahy: Pravidla pro jmenné zpracování

- 1. AACR2**
- 2. Národní - plánován pøechod na
mezinárodní**
- 3. Národní - snaha zachovat, neplánován
pøechod na mezinárodní**

Authority (forma)

- 1. AACR2R - anglická verze**
- 2. AACR2R - forma ano, ale národní verze**
- 3. Národní - plánován pøechod na 1**
- 4. Národní - plánován pøechod na 2**
- 5. Národní - snaha zachovat, zmìna není plánována**
- 6. Neexistují**

Výmìnný (interní) formát

- 1. USMARC**
- 2. zalo• en na USMARCu**
- 3. UNIMARC**
- 4. zalo• en na UNIMARCu**
- 5. Národní - plán pøejít na 1,2**
- 6. Národní - plán pøejít 3,4**
- 7. Národní - snaha zachovat, neplánován
pøechod na mezinárodní formát**

Klasifikace

1. DDC

2. LCC

3. UDC (MDT)

4. Národní - plán přejít na 1,2,3

5. Národní - snaha zachovat, změna není plánována

6. Neexistuje

Pøedmìtová hesla

- 1. LCSH - anglická verze**
- 2. LCSH - národní verze**
- 3. Národní pøedmìtová hesla** - plán pøejít na 1,2
- 4. Národní pøedmìtová hesla** - snaha zachovat, zmìna není plánována
- 5. Neexistují**

Popis vícesvazkových dokumentů

- 1. Jeden souborný záznam pro všechny svazky**
- 2. Samostatný záznam pro každý svazek**
- 3. Nezávislé záznamy pro soubor i jednotlivé části**
- 4. Vzájemně propojené záznamy pro soubor a jednotlivé části**

Historie - svìt

(souvislost s rozvojem automatizace)

USA - poèátek - 60., 70. léta

1969: LC - Retrospective Conversion (RECON) Pilot Project

Zaèátek 70. let: Cooperative MARC Project

Podcenìní dùle• itosti retrospektivní konverze, nedostatek financí, nedostatek koordinace - multiplicitní retrospektivní konverze tých• záznamù = plýtvání

Konec 70. let, 80. léta - dodavatelé retrospektivní konverze „na klíè“, konverze velkého mno• ství záznamù, kritika neexistence národního programu a koordinace, význam báze dat OCLC, RLG, WLN - sdílení hotových záznamù.

Historie - svìt

- 80. léta: rozvoj, øada velkých projektù (Anglie, Francie, Nìmecko, severské zemì, obrovské investice, prioritã v souvislosti s otevøením nových knihoven), vysokã frekvence v odborném tisku, konec 80. let : Doporuèení Rady Evropy pro retrospektivní konverzi - 1989, 1990 IFLA Journal - monotematické èíslo vìnované retrospektivní konverzi, slabã koordinace, mnoho ství multiplicitních záznamù, rùzné standardy, problém pøebírání hotových záznamù

Kooperace

Při retrospektivní konverzi je kooperace a koordinace mimořádně důležitá, nedostatek kooperace vede k tvorbě du/multiplicitních záznamů týč• dokumentů, plýtvání finančními prostředky a zahlcení souborného katalogu du/multiplicitními záznamy, jejich• odstraňování a/nebo obtí• ná práce s nimi vyvolávají další zbytečné náklady.

Kooperace a standardizace

**Z hlediska kooperace jsou nejdra•ší
„levní“ pořízené záznamy
jednotlivých knihoven, které
neodpovídají standardům.**

Standards v ÈR

- **K dispozici od zahájení retrospektivní konverze**
- **Není ve svìtì bì• né**
- **Záznam pro souborný katalog **F****

Kooperace

- **V rámci jedné knihovny**
- **Regionální úroveň**
- **Oborová úroveň**
- **Národní úroveň**
- **Mezinárodní úroveň**

Kooperace v rámci jedné knihovny

**Není samozřejmostí zejména ve velkých knihovnách, v nich•
existuje**

**řada útvarů včetně specializovaných, které mají větší či menší míru
nezávislosti. Před zahájením retrospektivní konverze kteréhokoli
katalogu je třeba:**

- posoudit s ohledem na retrospektivní konverzi všechny katalogy knihovny**
- stanovit, co je v jednotlivých katalozích unikátní a co je společné s ostatními**
- stanovit priority**
- zajistit dobrou koordinaci s ohledem na omezení duplicit**

Kooperace na regionální úrovni

- **Unikátní dokumenty publikované v/o regionu**
- **Důležitá úvodní analýza co/kde je k dispozici**
- **Kooperace, koordinace, společné využití výsledků**
- **Standardy!**
- **Užitečnost fungujícího souborného katalogu**

Kooperace na oborové úrovni

- **Knihovny sloužící stejné/podobné skupině uživatelů** (lékařské knihovny, technické knihovny atd., ale též např. univerzitní knihovny - kooperace při retrospektivní konverzi po oborové linii - USA, GB)
- **Důležitá úvodní analýza co/kde je k dispozici**
- **Kooperace, koordinace, společné využívání výsledků**
- **Standardy!**
- **Užitečnost fungujícího souborného katalogu**

Kooperace na národní úrovni

- Nejefektivnější pro univerzální knihovny
- Pøevaha národní produkce - vyu• ití národní bibliografie
- Disciplína - při podobných fondech vysoké riziko duplicitní retrospektivní konverze záznamů tých• dokumentů
- Důle• itá úvodní analýza co/kde je k dispozici, co lze nabídnout/vyu• ít
- Kooperace, koordinace, společné vyu• ití výsledků
- Standardy!
- U• iteènost fungujícího souborného katalogu

Kooperace na mezinárodní úrovni

- **Nejefektivnější na „jazykové/teritoriální“ nebo „oborové“ úrovni**
- **Důležitá analýza, kde přebírání záznamů je/není efektivní - problém nutnosti velkých dodatečných úprav a/nebo existence mnoha „hromádek“ - obtížný management**
- **Disciplína - nikdy se vyplatí počkat (příklad: využití záznamů ENB v knihovnách v USA - náprava důsledků konverze OCLC)**
- **Kooperace, koordinace, společné využití výsledků**
- **Standards!**
- **Užitečnost fungujícího souborného katalogu**

Fundraising

Důvody:

- **retrospektivní konverze je velmi drahá**
- **u slabých ekonomik nedostatečné rozpočty knihoven - retrospektivní konverze se „nevejde“**
- **hlubší kořeny - nízká priorita (xUSA, GB, Francie - „vlajková loď“)**
- **nedostatek lokálních sponzorů**

Zdroje

- 1. Rozpočet knihovny** (občinně nepokrýt z omezeného rozpočtu, možnost dodat o dodatečné účelové prostředky)
- 2. Lokální financování** (ministerstvo, vláda, parlament, nevládní organizace, grantové programy a agentury)
- 3. Zahraniční sponzoři** (pouze pro zahájení, ne kontinuální podpora, požadavek na matching fund, působení pouze v některých zemích, různá kritéria)
- 4. Kombinace 1,2,3**

Rozpočet knihovny

Ideální řešení, ale

- téměř nemožné najít potřebné prostředky v omezeném rozpočtu na zahájení projektu
- možnost začít díky jiným zdrojům, ale později je třeba počítat s dopadem na rozpočet instituce -- projekt je třeba nejen zahájit, ale také dokončit!)
- je třeba uvažovat realisticky a nezahajovat příliš mnoho projektů a/nebo projekty příliš náročné

Lokální financování

- **Ministerstva, vláda, parlament (nízká priorita)**
- **Lokální sponzoři a nadace**

Obtí• né pøesvidèit, ale není nereálné

- **atraktivní materiály a „dárky“ - zasílání pøi rùzných pøíle• itostech a opakovanì (pøíklady NK: skládaèka informující o projektech, ÈNB s daty z projektu RETROCON)**
- **pozvání k prezentaci výsledkù pøi úspìšném dokonèení jednotlivých projektù/etap (HP - plakát, informace na darovaných PC, desky)**
- **TV, rozhlas, tiskové konference, kongresy a konference**
- **publikaèní èinnost -- nejen odborné èasopisy (Infocus, i', Národní knihovna, Reflex, Xantypa)**

Lokální financování

Nutná:

- **trpělivost - často nutné čekat řadu let** (nejen naše, ale i zahraniční zkušenost), **vazba na národní makroekonomickou situaci**
- **kontinuální podpora - speciální regionální, resortní, nebo národní grantové programy** - jejich „probojování“ může trvat řadu let a jsou „køehké“ -- nutnost permanentního nasazení knihovníků (VaV, RISK, VISK)

Zahraniční sponzoři

- **Zahraniční sponzoři působící v našem regionu**
- **Podmínky**
- **Dostupný finanční objem**

Zahranìní sponzoøi

- **OSI-RLP, NLP, Andrew W. Mellon Foundation, OCLC, EC, atd.)**
- **Poèítaèové firmy (HP, Digital, IBM atd.)**
- **Další???**

Zahranièní sponzoøi

- **EC - retrospektivní konverze katalogù byla prioritou pøed 10 lety, dnes jiné priority**
- **OCLC - ochota sponzorovat „vlastní“ projekty v našem regionu, pro nás drahé**
- **Mellonova nadace - podpora pro začátek, NK v roce 1994, dnes posun aktivit do jiných regionù**

Zahraniční sponzoři

OSI-Network Library Program - kritéria:

- **Matching fund**
- **Podpora instituce i zřizovatele**
- **Schopnost (záruka) projekt nejen zahájit, ale i dokončit**
- **Odpovídající odhad potřebných finančních prostředků i času**
- **Schopnost podílit se o výsledky projektu (NK - konference, 2x organizace semináře o RETROKON)**

NLP - Library Automation Questions

- 1. Does the data meet international standards for information exchange?**
These include standards for both content and record format, such as cataloguing rules, MARC formats, and the handling of multi-language character sets
- 2. Will the project contribute towards shared cataloguing databases of domestic language materials on a national and international basis, to minimize the duplication of resources and to foster data exchange?**
- 3. Is retrospective conversion of major research collection in the region, such as national bibliographies and specialized subject collections, a high priority? Will such data form the core of shared cataloguing system?**
- 4. Will the bibliographic records contribute to shared cataloguing databases and be made available for other libraries to use as a basis for their cataloguing?**

NLP - Library Automation

Questions - cont.

- 5. Will any database created be made available to the international community without charge on the international computing networks?**
- 6. ... (not applicable for retrospective conversion)**
- 7. Will the institutions receiving funds for automation serve as showcase sites for other institutions in the region?**

Fundraising - podmínky

- **Psaní kvalitních projektů**
- **Management projektů (v českém legislativním a finančním prostředí velmi obtížné)**
- **Psaní zpráv (plnění úkolů, rozborů hospodaření s financemi)**
- **Příprava různých materiálů, publikační a přednášková činnost, prezentace výsledků**
- **Jednání se sponzory**
- **Jednání s médii**
- **Nová agenda - časově náročná, ale pro retrospektivní konverzi „životní“ důležitá**

Základní literatura

(k dispozici ve studovni OK NK ÈR)

- **Retrospective conversion : a practical guide for libraries / by Jane Beaumont and Joseph P. Cox. -- London : Meckler, 1989. --198 s.**
- **[Série èlánekù vìnovaná retrospektivní konverzi - monotematické èíslo] // IFLA Journal . -- 16, è. 1 (1990), s. 27-142**